

Demokratsko kulturo ustvarjamo vsi

Naš pogovor: Ljudmila Novak

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije Vzgoja, duhovni asistent DKPS in direktor Inštituta Franca Pedička.

Z go. Ljudmilo Novak sva se srečala na Kongresnem trgu, ob odprtju spomenika, posvečenega slovenski spravi in vsem umrlim v različnih vojnah. Vsaka vojna za seboj pusti opustošenje, je poseben čas, ko si ljudje dovolimo marsikaj, česar si sicer ne bi. Vojna je delo zla, je zlo delo. Kako hitro se poberemo po takem opustošenju, pa je izraz duhovne moči neke družbe. Želim si, da bi se naš narod še naprej uspešno pobiral po groznem razdejanju, ki ga je pustila zadnja vojna. Prihodnost je v sodelovanju. V tej perspektivi sem pričel pogovor z našo sogovornico, ki jo dobro poznamo: ga. Ljudmila Novak je učiteljica, profesorica, županja, evropska poslanka, več mandatov poslanka v državnem zboru, predsednica stranke, medijska osebnost, sedaj pa tudi kandidatka za predsednico Republike Slovenije. Prava sogovornica za pogovor o domovini.

V četrtek, 13. julija 2017, je bil na Kongresnem trgu odprt spomenik žrtvam vseh vojn. Kako ocenjujete to gesto države?

Menim, da je postavitve spomenika korak naprej v procesu sprave na Slovenskem. Pomembno je, da ta spomenik žrtev ne deli na naše in vaše, pač pa priznava, da smo bili Slovenci žrtev različnih vojn, ideologij, revolucije in drugih grozljivih dejanj proti človeštvu. Slovesnosti ob odkritju spomenika sem se udeležila zato, ker želim, da slovenski narod napreduje v prizadevanju za spravo, k čemur smo doprinesli tudi krščanski demokrati s sprejemom Zakona o prikritih vojnih grobiščih in pokopu žrtev. Zaradi svetosti življenja je treba vse pokojne dostojno pokopati. To je splošna civilizacijska norma, ki vzpostavlja pravi odnos do žrtev iz preteklosti in vsem živečim omogoča normalno sobivanje.

Predsednik Pahor je v svojem govoru omenil pomen »sožitja, spoštovanja in sodelovanja«.

Pozdravljam vsa dobronamerna prizadevanja, ki vodijo k spravi, dialogu, mirnemu sobivanju in sožitju vseh slovenskih državljanov. Stopicanje na mestu ali vrtenje vedno v istem miselnem krogu ter medsebojno obtoževanje nas ne vodijo v lepšo

prihodnost. Tudi sama si želim, da bi v Sloveniji zmagovalo vse tisto, kar prihaja od dobrega Duha. Svoje delo pa morajo verodostojno opraviti tudi zgodovinarji, šola in druge ustanove. Samo resnica nas lahko osvobaja in razbremenjeni preteklosti bomo lažje gradili lepšo skupno prihodnost.

Katere so vaše tri ključne besede, ki bi bile lahko temeljne vrednote naše domovine, tri smernice, ki bi zbliževale ljudi različnih prepričanj?

Družina, domovina, spoštovanje (če je ljubezen za nekatere premočna beseda in uto-pija). V družini prejmemo in podarimo največ ljubezni ter se pripravljamo na samostojno življenje. V domovini nam je ponavadi tekla zibelka, tam je dom staršev. Človeka zaznamujejo njena kultura, jezik, vrednote; nanjo nas vežejo spomini in po njej hrepenimo, če živimo v tujini. Ponosni smo na korenine svojih staršev in na lepoto slovenske domovine. Medsebojno spoštovanje, prijateljstvo in ljubezen nas osrečujejo in nam omogočajo lepše življenje v zakonu, družini, družbi in službi.

Nadškof Zore je v molitvi za vse padle in ubite izrekel besede:

»Slovenskemu narodu pa nakloni spravo in mir, da se takšno nasilje ne bo nikoli več ponovilo.«

Veseli me, da je bil k blagoslovu spomenika povabljen tudi gospod nadškof in da je to povabil sprejel, zmolil ob spomeniku za vse žrtve ter tako nakazal tudi smer prese-ganja delitev in zamer iz preteklosti. Prisotnih je bilo tudi nekaj duhovnikov, redovnikov in redovnic. Vojne so polne grozodejstva. Človeško ravnanje lahko postane pod različnimi pritiski grozljivo, ne-človeško, zločinsko. To pusti posledice in rane pri žrtvah in njihovih svojcih, še večje ter težko ozdravljive rane pa pri tistih, ki so grozodejstva storili, najsi to priznajo in ob-žalujejo ali pa skrivajo, prikrivajo sebi in drugim. Šele resnica, odpuščanje, kesanje in obžalovanje človeka osvobodijo peklen-skih muk krivde. Kdor je to zmogel, se je rešil in verjetno tudi odrešil. Kdor je to po-tlačil v sebi in zanikal, je velikokrat otrdel, otrpnil, nemalokrat pa si tudi vzjel življenje. Zato je potrebno, da se razkrije vsa resnica bratomorne vojne, revolucionarnih med-vojnih in povojnih pobojev ter nas osvobodi kot narod, ki si je zaradi tujih ideologij, človeškega napuha, pohlepa in želje po nadvladi prizadejal veliko gorja. In – enako kot je nadškof molil za vse, potrebujemo take molivce, ki bodo molili za vse.

Kako doživljate kronično razdeljenost ljudi na različne strani?

Ljudje so vedno različno razmišljali in še bodo. Različnost v pogledih pa nikoli ne sme biti potuha za nasilna dejanja. Vojni čas je ljudi potisnil v nasilje, vojna ga je legitimirala, kar je povzročilo mnoge rane in bolečine. Ljudje so se znašli na različnih straneh, odvisno od mnogih okoliščin, dogodkov, regijskih značilnosti, verskega prepričanja in tudi osebnostnih lastnosti. Tisti, ki so se ob koncu vojne znašli na strani 'zmagovalcev', so imeli ob komunističnem prevzemu oblasti največ materialnih in kariernih koristi. Zaradi sebičnih koristi so tudi mnogi verni ljudje po vojni podpirali komunistično oblast. Ljudje pa, ki so se uprli komunističnemu nasilju, so bili zaznamovani, zasramovani, poniževani. Še posebej izpostavljeni so bili sorodniki ubitih ali od komunistične oblasti preganjanih ljudi. To je povzročilo mnoge rane in bolečine. Kljub odpuščanju storilcem se ob krivičnem obtoževanju in izkrivljanju resnice rane vedno znova odprejo. Nekateri politiki na obeh polih pa to ranjenost in razdeljenost izkoriščajo za doseg svojih političnih ciljev. Tako pod krinko »prizadevanja za resnico« izrabljajo bolečino ljudi in znova spodbujajo k nezadovoljstvu in delitvi. Njihova politična moč se hrani z delitvijo, zato izkoristijo vsako priložnost, da ohranjajo tlečo iskro nezaupanja in delitve pri življenju. Cilj demokracije pa je pustiti svobodo razmišljanja in opredeljevanja ter spoštovanje vsakega človeka.

Kaj bi pomagalo pri ustvarjanju pogojev na Slovenskem, da se bratomorna vojna in nasilje ne bi nikoli več ponovila?

Najpomembnejša sta vzgoja za vrednote ter osebni prispevek vsakega izmed nas. Vse pa se začne pri vzgoji v družini, nadaljuje v šoli, javnem življenju in v medijih. Več kot je osveščenih posameznikov in zdravih družin, bolj zdrava je družba. Ne pomaga nam, če s prstom kažemo na druge, česa niso storili, pač pa se moramo vprašati, kaj smo storili mi, jaz, da bi bila ta družba bolj zdrava. Žal ljudje ne izkoristimo vseh svojih duhovnih in intelektualnih potencialov. Prevečkrat smo ravnodušni do družbenega in političnega dogajanja, namesto da bi ga sami

sooblikovali. Pogosto tudi 'jamramo' in se pritožujemo, da stvari ne gredo v pravo smer, hkrati pa ne storimo veliko, da bi se bolj angažirali za uveljavitev naših vrednot. Ali se potem sploh lahko čudimo, če gre svet v drugo smer, kot si želimo? Želim si, da bi bilo več dejavnih državljanov, ki soustvarjajo zdrave odnose v državi. Več kot je takšnih, manj je prostora za nasilneže, prevarante in zdraharje.

Žal človeštvu ne kaže najbolje. Število konfliktov v svetu se povečuje, terorizem je prisoten vsak dan. Namesto manj nasilja in manj lačnih ljudi jih je žal vedno več, kar je odraz egoizma in razkroja temeljnih moralnih in etičnih vrednot, ki so oblikovale demokratično Evropo in slovenski narod. V Sloveniji nam manjka optimizma in zadovoljstva. Naloga nas politikov pa je, da se zavzemamo za resnico, poštenost, pravičnost, medsebojno spoštovanje in za družino. Biti moramo odgovorni do sočloveka, domovine in stvarstva. Prepoznavati moramo tudi lažne preroke in lažne 'vrednote', ki družbe ne vodijo v pravo smer.

Katere so temeljne vrednote demokracije?

Spoštovanje vsakega človeka, dialog, ustvarjalnost in podjetnost, svoboda govora in izražanja stališč, verska svoboda, svobodne in poštene volitve. Pravica, da voliš in si izvoljen. Zelo pomembno je pravično in pošteno delovanje vseh vej oblasti, zakonodajne, izvršne in sodne. Za vse državljanke enake izhodiščne možnosti, kot so pravica do izobraževanja, zdravstva, dela, ustvarjanja. Spoštovanje osebne lastnine ter temeljnih

etičnih in moralnih vrednot. Zelo pomembna je tudi solidarnost do tistih, ki potrebujejo našo pomoč in pomoč države.

Bili ste tudi profesorica na srednji šoli. Kakšno držo naj ima slovenski učitelj, da bo v svojem profesionalnem življenju državotvoren, učitelj demokratičnega sobivanja?

Učitelj ni le posredovalec znanja, pač pa tudi pravih vrednot. Poleg tega, da je dobro strokovno podkovan, mora učitelj veliko delati tudi 'na sebi'. Šele ko je učitelj sam notranje umirjen, ko razume in spoštuje sebe, lahko ta mir, ljubezen in spoštovanje daje tudi svojim učencem, dijakom in študentom. Meni so pri pedagoškem delu najbolj pomagale duhovne vaje, molitev in prizadevanje, da bi videla v vsakem človeku božjega otroka. Poleg dobrega posredovanja znanja, jasne razlage in ravno prave mere zahtevnosti pa učitelj učence najbolj prepriča s svojo osebnostjo in zgledom, tudi v odnosu do države.

Večina Slovencev je ponosna na lepote naše domovine. Učitelj mora še posebej gojiti

Ljubezen do našega jezika, literature, znanstvenih, športnih in drugih dosežkov, poznati mora zgodovino svojega naroda in države. Zavedati se mora, da so za urejeno življenje potrebni tudi država in njeni pod sistemi. Politika odloča o mnogih stvareh v našem življenju, zato moramo mlade spodbujati k zavedanju, da je vsak od nas do neke mere soodgovoren za prihodnost skupne hiše. Volitve so praznik demokracije, ki ga proslavljamo z odgovorno izbiro na volitvah oziroma s tem, da tudi sami aktivno sodelujemo na njih. Učitelj uči mlade, kako naj postanejo dejavni, odgovorni in ponosni državljani.

Vrniva se k državnim simbolom. Kakšen odnos imamo do svojih simbolov?

Mnogi navijači ponosno vihtijo slovenske zastave ob športnih dogodkih, medtem ko ob državnih praznikih zastavo izobesijo le redki. Kdor je jezen na politiko in politike, ni treba, da je jezen še na državo, ki smo si jo končno izborili. Želim si, da bi cenili svojo državo in ta občutek izražali tudi z uporabo zastave, grba in himne.

Starši svojim otrokom prvi vzpostavljajo odnos do države. Za domoljubje pa mora vzgajati tudi šola na vseh ravneh. Šole imajo na leto vsaj dve čudoviti priložnosti, ko lahko učencem pripovedujejo našo zgodbo, to je ob dveh največjih državnih praznikih: ob dnevu državnosti in dnevu samostojnosti in enotnosti. Učenci morajo vedeti, kaj je slovenski narod ohranilo na zemljevidu sveta in kaj pomeni danes samostojna in neodvisna slovenska država. Mlade moramo vzgajati k takšnemu ravnanju, da bomo ohranili svojo samostojnost tudi v prihodnosti, v času globalizacije in digitalne demence, ki bo prizadela tudi odnos do naroda in slovenskega jezika.

Vladi ste dali pobudo, da bi država vsem mladoporočencem podarila slovensko zastavo. Zakaj se vam zdi, da bi bilo to dobro?

Že štirinajst let sem pooblaščen za sklepanje civilnih porok. Na sestanku vseh pooblaščenecv in matičarjev UE Domžale smo obžalovali, ker so občine ukinile priložnostna darilca za mladoporočence.

Mladoporočenci začenjajo novo skupno pot v novem domu, zato bi jih podarjena slovenska zastava (kot identifikacijski simbol države) morda le spodbudila k večjemu domoljubju in tudi k izobešanju slovenske zastave. To pobudo sem nasloвила na Vlado Republike Slovenije in pred kratkim prejela odgovor, da temu predlogu ne nasprotujejo in da bodo razmislili o primernem darilu. To bi lahko bila drobna gesta države, spodbuda, da bi se vsi počutili bolj ponosni v svoji domovini, saj vemo, da so simboli pomembni.

Ko ste bili v Evropskem parlamentu, ste delovali v Odboru za kulturo, izobraževanje, mladino, medije in šport. Eden od vaših uspešnejših projektov je bil tudi Europass.

Kot slovenska poslanska v Evropskem parlamentu sem bila članica Evropske ljudske stranke, ki me je določila za glavno poročevalko parlamenta za novi skupni sveženj dokumentov z imenom Europass. Tako me je doletela pomembna naloga in čast, saj sem bila prva slovenska poslanka poročevalka, kar je najpomembnejša naloga vsakega evropskega poslanca. Najbolj se je uveljavil obrazec za življenjepis Europass, ki ga uporabljajo v državah članicah EU študenti, iskalci dela oziroma vsi tisti, ki želijo s pomočjo tega enotnega obrazca posredovati svoj življenjepis. Junija letos je EP sporočil, da je Europass uporabilo že več kot 60 milijonov ljudi in je eden od najuspešnejših, najpogosteje uporabljenih in najcenejših skupnih projektov EU. Dokument bodo v prihodnjih mesecih posodobili, da bo njegova uporaba še bolj dostopna in učinkovita, kar bo pripomoglo k večji mobilnosti znotraj EU. Vesela sem, da sem bila tudi sama del tega uspešnega projekta.

Naša identiteta je tudi evropska, kakšen je sedaj odnos do Evrope?

Slovenija je evropska država, zato smo zaznamovani z evropsko identiteto, kulturo. Iz grške filozofije, rimskega prava, krščanske kulture in razsvetljenstva so zrasla načela demokracije, politična organiziranost, način našega obnašanja in

bontona, pojmovanje človeka in družine. Ljudje iz iste regije ali države imajo enako ali podobno govorico, ki se je oblikovala skozi stoletja in tisočletja ter zapisala v pravila, slovnice in pravopise. Vse to velja tudi za slovenski narod. Naša identiteta se je oblikovala tudi ob srečevanju z drugimi narodi in kulturami. Evropska zveza je nastala na ruševinah druge svetovne vojne, ko so veliki državni voditelji, nemški kancler Konrad Adenauer, francoski zunanji minister Robert Schuman, italijanski ministrski predsednik Alcide de Gasperi, vsi so bili krščanski demokrati, spoznali, da je treba premagati sovraštvo in zamere iz preteklosti ter skupaj graditi novo prihodnost. Če vemo, koliko hudega so evropski narodi zaradi nasilnih ideologij in nespametnih ter samopašnih diktatorjev prizadejali drug drugemu, odločitev za sodelovanje in odpuščanje nikakor ni bila lahka naloga, kot se nam morda zdi danes. Pomislimo samo na razdeljenost našega naroda več kot sedemdeset let po vojni. Toda Evropa je zmogla. Zaradi odločnih in vizionarskih voditeljev z jasnimi vrednotami se je pobrala in s sodelovanjem zacvetela ter ustvarila največjo blaginjo za večino svojih narodov in ljudi. V času globalizacije postaja svet še bolj prepleten, povezan in soodvisen, ob tem pa ves čas poteka tudi huda tekma, ki ji pravimo konkurenčnost. Prepričana sem, da so povezanost, mirno reševanje sporov in sodelovanje v EU še vedno nujno potrebni za ohranitev miru in nadaljnji razvoj. Upravljanje te raznolike kompozicije je seveda zelo zahtevna naloga. Razpustitev tega skupnega upravljanja pa lahko vodi v nove spore, tudi v kaos in vnovično zapiranje meja. Tega si ne želimo, ker bi s tem vsi izgubili. Poleg tega pa Evropo čakajo še mnogi drugi izzivi, kot so migracije, staranje prebivalstva, terorizem ... Zato je za vse evropske države, tudi za Slovenijo, EU nujno potrebna, čeprav ni idealna skupnost. Z zmanjšanjem odvečne birokracije in bolj enotnim nastopanjem navzven, poglobljanjem zavedanja o temeljnih skupnih vrednotah, ki dajejo Evropi svojsko identiteto v globalnem svetu, lahko spet postane močna, uspešna in najbolj demokratična skupnost na svetu. ◀